

HİTİT TARİHİNİN KAYNAKLARI VE ESKİ DOĞU KRONOLOJİSİ*

Yazan : Prof. Dr. HEINRICH OTTEN

Çeviren : Dr. HAYRİ ERTEM

İsa'dan önce ikinci binin ikinci yarısında Hitit tarihi hakkındaki bilgimiz sadece kiral Şuppiluliuma'nın ismi ile sıkıca bağlı bulunmaktadır. Daha 1906'da, eski başkent Hattuša, şimdiki Boğazkale topraklarında bulunan yazılar onun adından bahsetmekteydi. Onun askerî ve siyasî faaliyeti Küçük Asya'da Hitit hakimiyetini kurmak (Kizzuwatna ve Hıaiša ile anlaşmalar), Yukarı Mezopotamya'daki Mitanni Devletini kendisine tabi kılmak ve Kuzey Suriye'yi Amurru'ya kadar fethetmek olmuştur. Böylelikle o, müteakip birbuçuk yüzyıl için Büyük Hitit İmparatorluğunun temellerini atabilmişti¹.

İlk olarak bundan 15 yıl önce, sadece Büyük İmparatorluğun kurucusunun Şuppiluliuma adını taşımadığı, bilâkis bizce bilinen Hitit kırılları sırasının sonunda da bir Şuppiluliuma/Şuppiluliuma'nın bulunduğu açıkca bilinmekteydi. İlk bilgiyi Kemal Balkan ABoT 56 (ve Önsöz s. IX) ile vermişti. Kesin açıklamayı E. Laroche RA 47, 1953'teki "Şuppiluliuma II" makalesi ile yapmıştı. Laroche burada bir çok tablet parçalarını (KUB XXVI 32 + XXIII 44 + XXXI 106) bir araya getirmek suretiyle şu metni elde etmiştir : "Sadece beyim Şuppiluliuma'nın soyunu tanıyacağım. Şuppiluliuma I. (MAHRU) soyundan, Murşili soyundan, Muwatalli ve Tutaliia soyundan başka bir kimsenin tarafına geçmeyeceğim".

* 17 Ekim 1968'de T. T. K.'da verdiğim bir konferansın Türkçe metnidir. Bu, Abhandlungen der Geistes und Sozialwissenschaftlichen Klasse der Akademie der Wissenschaften und der Literatur zu Mainz, Jahrgang 1968, Nr. 3'te yayınlanan "Die hethitischen historischen Quellen und die altorientalische Chronologie" adlı neşriyatına dayanmaktadır.

Altnotlar sonradan eklenmiştir.

¹ Bu hususta son olarak yazar, Fischer'in Weltgeschichte adlı eserinin III. cilt, 1966 s. 136 v. d.

1961 kazısına ait KBo XII 38 olarak yayınlanan bir Boğazköy metni bu jenealojik sırayı şöyle doğrulamaktadır : “Ben Šuppiluliuma ... Tutḫaliia’nın oğlu ... Ḫattušili’nin torunu ... Muṣšili’nin torununun oğlu”. Böylelikle, Šuppiluliuma II’nin Tutḫalia IV’ün oğlu olduğu faraziyesi (aşağı yukarı 1250-1220) kuvvet bulmaktadır.

Fakat, daha önceki tasvirlerde kabul edildiği gibi, gerek Šuppiluliuma I’in gerekse Šuppiluliuma II’nin selef olarak Arnuwanda adında bir kardeşinin bulunması, sadece vaktiyle Šuppiluliuma I’e ait alâkalı metinlerin yanlış sıralanmasına dayanmaktadır. E. Laroche yukarıda adı geçen makalesinde bu hususta “Šuppiluliuma I’in kardeşi ve selefti olan kiral Arnuwanda’nın ... listelerimizden çıkarılması lâzımdır” demiştir. Bütün müteakip çalışmalar ve Gurney de CAH² fasc. 44’te ona bağlanmışlardır².

Ḫattušili’nin torunu, Tutḫaliia’nın oğlu Šuppiluliuma II’ye ait jenealojik malûmatta gerek çivi yazısı metinlerdeki bilgi yoluyla gerekse Nişantaştaki hiyeroglif hitit yazısının ilk satırının enterpretasyonu yoluyla sağlam bir zemine istinat etmekteyiz. Sonuncusu için Fr. Steinherr, şimdiye kadar mevcudiyeti kabul edilen bir büyük ced Tutḫaliia’nın listeden çıkarılması gerektiğini, yazının esas metninde çok yerde Šuppiluliuma’nın babası Tutḫaliia’nın adıyla başladığını ileri sürmektedir.

ZA NF 24’teki makalemde (1967) isbata çalıştığım üzere, oradaki kartuşun üzerinde bulunan kanatlı güneşin eğik biçimi, isim yazısındaki hiyerogliflerin şekli, hepsinden mühimi “büyük” Aedacula’nın kullanılması, yazının yazarının açık olarak Šuppiluliuma II’den bahsettiğini göstermektedir. 14. yüzyılda ve 13. yüzyılın ilk yarısında büyük kiral adlarının yazısında sadece küçük Aedacula kullanılmaktadır, halbuki Tutḫaliia IV için kendi mühründe ve Yazılıkaya kitabelerinde “büyük” Aedacula’nın kombine şekli kullanılmıştır.

Bu duruma göre, Šuppiluliuma II’nin jenealojisi tesbit edilmiştir, buna mukabil Šuppiluliuma I için kendi devrine ait bir çok belgeden, bilhassa devlet anlaşmalarından hiç biri her hangi bir se cere vermemektedir. H. G. Güterbock tarafından JCS X, 1956’da

² A. Kammenhuber, Die Arier im Vorderen Orient, 1968, s. 41 v. d. burada kayda değmez, zira onun senkronik olarak genel bakışı tarihi bir dayanaktan mahrum bulunmaktadır.

hazırlanan “Mannestaten des Šuppiluliuma” da metin başlangıcı her fikir önceden reddedilecek şekilde ele alınmıştır. O. R. Gurney’in son tarihî tasvirine göre (CAH² fasc. 44) sadece iki metin ele alınmaktadır, bunlar Šuppiluliuma I’nin babasının ve büyük babasının adlarını ihtiva eden bir belge yani Šuppiluliuma’nın oğlu Muršili’nin veba duası ve Muwatalliš’in Amurru’lu Talmi-Šarruma ile anlaşmasıdır. Her iki metne daha sonra değineceğiz.

İlk olarak Šuppiluliuma I’in cedlerine ve Hattuša tahtındaki seleflerine ait sorunu Hitit Kral sarayına ait kurban listelerinden çözmeye çalışalım, bunları daha önce de MDOG 83’te (1951) bilhassa E. O. Forrer tarafından Hitit tarihinin rekonstrüksiyonu ve kronolojik sırası hakkında yapılmış bulunan ilk çalışmalar münasebeti ile kullanmıştım.

Bu kurban listelerinin tablo şeklinde bir araya getirilmesi, eldeki durumda noksanlık bulunduğunu açıkça göstermekte ve böylelikle bu metin grubunun değerlendirilmesinde tam bir itimadın caiz bulunmadığını ortaya koymaktadır. Buna rağmen, Telipinu fermanının tarihî girişine karşılık müstakil bir teamüle uyararak bu listeler (bk. Tablo I) Eski İmparatorluk kırıllarının ve kraliçelerinin adlarını vermektedir. Daha sonraki istidlâllerimiz kısaca göstermiştir ki, Labarna ve Hattušili, kurban listelerinden edinilen kanaate göre, aynı hükümdarlar için çeşitli adlar kullanılmıştır. Telipinu fermanını birbirini takip eden iki kiralın hazırladığı sonucu çıkmaktadır. O. R. Gurney ve benim tarafımdan başka bir yerde belirtildiği üzere bunun kusuru Telipinu metnini toplayana ait bulunmaktadır, halbuki kurban listeleri kronolojik sıra bakımından itimada değer bulunmaktadırlar.

Ondan sonraki tablo II, Telipinu’nun Hitit kiralık tahtındaki halefleri olan Orta Kırallık hanedanına ait bulunmaktadır. 1967 yılında bulunan bir metin parçası daha önceki bilgiyi doğrulamaktadır, fakat Alluwamna, Hantili ve Zidanta bir hanede bir arada, Tuḫaliia ile karısı Nikalmati ise ayrı olarak bulunmaktadır. Acaba bu, hanedan içinde Kraliçe Nikalmati’nin ayrı bir yeri mi olduğunu gösterir? Her halükârda üç semiz sığır ve bir koyundan ibaret bir kurban almaktadır, diğer kiral ve kraliçeler ise daha küçük kurbanlarla yetinmektedirler.

Bu düşünce Arnuwanda ve Ašmunikal hükümdar çifti bakımından bir mühür yazısı ile ısıpatlanmaktadır, şöyle ki : “Tuḫaliia’nın

oğlu Büyük kiral Tabarna Arnuwanda'nın mühürü . . . Tutḫaliya'nın kızı Büyük Kraliçe Nikalmati'nin Büyük kraliçe Tawanana Ašmunikal'in mühürü"³. Ana tarafından nesebin sarıh ifadesi "Nikal-mati'nin kızı" demekle belirtilmiş olup burada kadın tarafından tahtın menşei verilmiştir. Arnuwanda-Ašmunikal hükümdar çifti bazı metinlerde daha görünmektedir, bunlarda daha ziyade tuḫ(u)-kanti Tutḫaliia şeklinde geçmektedir, bunun unvanı tam sarıh değildir, fakat aşağı yukarı "veliaht" gibi bir anlama gelmektedir.

Sadece bir listede (nüsha C) bu son olarak zikredilen hükümdar çiftinden bahsedilmekte ve bunlar Arnuwanda'nın oğlu Ašmi-Šarruma ve Mannini ile birlikte zikredilmektedir, bunların her ikisi de hükümdar olmayıp hanedanın prensleridir ve daha küçük kurban (bir koyun) bahis konusu olmaktadır. Metnin daha aşağıdaki kısmında, Šuppiluliuma I'in kraliçeleri olarak tanıdığımız Daduḫepa ile Ḫinti'nin adları açıkça geçmektedir.

Bu adları hemen takiben her kraliçenin Güneş Tanrıçaları zikredilmekte ve —bir istisna ile— Walanni, Nikalmati, Ašmunikal, Daduḫepa, Ḫinti ve Tawananna yer almaktadır⁴. Bunlardan birinci isim hakkında sarıh bir ifade yoktur. Sonda zikredilen üç isim Šuppiluliuma I'in kraliçelerini göstermektedir, bunlardan sonuncusu bir Babil kralı kızı olup kocasının ölümünden sonra yaşamıştır ve Muršili II. devrinde Tawanana'nın itibarı azamî haddini bulmuştur⁵.

Zaman sırasına göre tesbit edebildiğimiz kral isimleri Tutḫaliia, Arnuwanda ve Šuppiluliuma'dır. Böylelikle, C kurban listesinde belirtilen aynı sıra verilmiş olmaktadır ki her iki netice birbirinden ayrı olarak alınmıştır.

Bir başka belge, bu defa bir arkeolojik anıt grubu da dinî مراسم metinleri ile bu neticeyi doğrulamaktadır. Bunlar bulleler üzerindeki mühür baskılarından ibaret olup, bir grubu "Tabarna mühürü" olarak bir araya getirilmiş, Tabarna, Alluwamna ve Ḫuzziia adlarını (veya unvanlarını) belirtmektedir, bunlar da büyük bir ihtimalle Orta İmparatorluk denilen devreye ait kırıllardır. "Tawananna mühürü" nün bütün grupları stil bakımından birbirine çok benze-

³ Arazi vakıf tableti KBo V 7, Th. Beran, Die hethitische Glyptik von Boğazköy I 1967, (= WVDOG 76)'da nr. 152'ye göre tamamlanıyor.

⁴ Metinler, E. Laroche, Catalogue des Textes Hittites Nr. 529, 1'de Fêtes célébrées par la reine olarak gösterilmişlerdir. KBo XIII 229 bu gruba dahildir.

⁵ Krş. E. Laroche, Ugaritica III, 1956 s. 101.

mektedir⁶; en eski tarihlisi Ašmunikal'dan bahsetmekte, en yeni tarihlisi Tawananna'nın ismini belirtmektedir, bu da Šuppiluliuma'nın yukarıda bahsi geçen üçüncü kraliçesinden başkası olamaz. H. G. Güterbock da "Siegel aus Boğazköy" de bundan otuz yıl önce bir tabletin açıklanmasında, yukarıda varılan neticeye kat'i olarak varmış, bir taraftan Arnuwanda-Ašmunikal'in ve diğer taraftan Šuppiluliuma'nın irtibatı bakımından mühürleri ele almıştır.

Bu şartlar altında veba duasının ifadesine ağırlık verilmiştir⁷, burada Murşili II. babası Šuppiluliuma'nın zamanı hakkında şöyle demektedir : "Ve Hatti ülkesi uzun süre düzensiz olduğundan Genç Tutḫaliia, Tutḫaliia'nın oğlu için, tutumu hakkında, sorumlu olarak, tanrı katında dilekte bulundum. [Ve] Genç Tutḫaliia'nın tutumu tanrı katınca da tesbit edildi. Fakat Genç Tut[ḫaliia] Hatti ülkesinde efendisi olduğundan, kiral oğulları, beyler, binbaşılar, yüksek (ve) alt rütbeli subaylar ve kıtalar (ve) Hattuša'nın arabalı savaşçıları hepsi yemin ettiler, babam da ona yemin etti. [Fakat babam] Tutḫaliia'yı cezalandırdığı zaman [kiral oğulları, beyler], binbaşılar, Hattuša'nın yüksek subayları, babamın [tarafı]nı tuttular ve Tutḫaliia'yı yemin tanrıları [yakaladılar]. Bunlar [Tutḫaliia'yı] öldürdüler; ve ona [yardım etmiş] olan kardeşlerini de öldürdüler".

Anlatılan hadiseler açık görülmektedir. Šuppiluliuma tanrı katında kabul edilen yeminin bozulması bahasına veliaht olarak tayin edilen bir Tutḫaliia'ya karşı saray ve ordunun kuvvetli çevrelerinin yardımı ile başarı sağlamıştır. Bu hemen değil, fakat yine de Šuppiluliuma hayatta iken, kehanet sebebini ve duanın esasını teşkil eden her "Veba" da vuku bulmuştur.

Šuppiluliuma'nın her rakibi ile akrabalık durumu sarıh değildir, mamafih ileri sürülen delillerden müphem bir bilgi edinilmektedir, ancak veba duasının bu "genç Tutḫaliia" sında tuḫ(u)kanti Tutḫaliia'yı teşhis etmekteyiz, bu husus Arnuwanda-Ašmunikal hükümdar çiftine ait çağdaş belgelerde de belirtilmektedir, bunlar tarafından da Tutḫaliia'nın (ve Nikalmati'nin) çocukları olarak gösterilmektedir. Buna göre, Arnuwanda, Šuppiluliuma'nın doğrudan doğruya sefeli, muhtemelen babası olmaktadır.

⁶ Krş. Th. Beran, Die hethitische Glyptik von Boğazköy I, 1967 (= WVDOG 76) s. 66 v. d.

⁷ A. Götze'nin metin çevirisi ve çalışması Kleinasiatische Forschungen I, 1930 s. 161 v. d. (165-167).

Bu son bilgi sadece hanedan sırasına en yakın bir çözüm getirmekle kalmamaktadır. Arnuwanda'nın söylediğine göre, kendi zamanında Gaşkalılar başkent Hattuşa'ya kadar ilerleyebilmişlerdir, diğer taraftan Murşili II'nin bu hususta belirttiğine göre, babası Şuppiluliuma zamanında Gaşkalıların memleketin geniş bir kısmını zaptetmeleri, Hattuşa'yı bile yağma etmeleri mümkün olmuştur, böylelikle her iki hadisenin mutabakatı düşünülebilir. Hitit inhitat devresi zarfında Hattuşa'nın müteessir olduğu bir tek Gaşka yağması düşünülemez ve bu kazı sonuçlarına da uygun düşmektedir, kaldı ki inhitattan ve Gaşkalıların devamlı tehdidinden bir yüzyıl sonra büyük Hitit imparatorluğunun birdenbire zuhuru hakikate uygun düşmemektedir⁸.

İlmî literatürde Şuppiluliuma I'in büyükbabası olarak Hattuşili II tanınmaktadır. Esasında bu tahmin, Talmi-Şarruma Anlaşmasının başlangıcında bir Hitit kralı Hattuşili'den bahsedilmesine istinat etmektedir⁹. Bu anlaşma şöyle başlamaktadır : "Daha önce Halap ülkesinin kırılları Büyük krallığı işgal etmişlerdi. Fakat krallığı Hatti ülkesinden büyük kral Hattuşili yaptı. Hatti ülkesinden kral Hattuşili'den sonra, büyük kral Hattuşili'nin torunu büyük kral Murşili Halap ülkesi krallığını ve Halap ülkesini tahrip etti. O zaman büyük kral Tutḫaliia krallık tahtına çıktı....".

Halpa ile ilişkilerin genel bir görünüşünün verildiği bu kısımda, bahsi geçen Hitit kırılları konusunda ya tahta çıkış açıkça belirtilmiş ya da hükümdar ismi "büyük kral" unvanı ile birlikte gösterilmiştir. Bunların her ikisi de kesin olarak, Hitit tarihinin başında yer alan Hattuşili I ile Babil fatihi Murşili I (İ. Ö. 1595/1531) dir.

Daha sonra Hattuşili ismi, bu defa "büyük kral" unvanı olmaksızın geçtiğinde, sadece isimlerin sathî bir sıralanması bile bir kral Hattuşili II'den bahsedildiğini göstermektedir; daha önce görüldüğü üzere Hattuşili, Tutḫaliia, Şuppiluliuma I soy gelişi de başka bir dayanağa ihtiyaç göstermemektedir.

Burası, Talmi-Şarruma Anlaşmasının yeni enterpretasyonu hakkında tafsilât vermenin yeri değildir, ancak şu kadar bahsedilebilir ki

⁸ Bu bakımdan tarihî tasvir E. von Schuler, Die Kaskäer 1965'te tekrar gözden geçirilmiştir.

⁹ E. F. Weidner'in çalışması BoSt 8, 1923, s. 80 v. d.; A. Götze, MAOG 4, 1928, s. 59 v. d. Bu anlaşmanın tarihî girişi hakkında yeni bir fragman H. Klengel tarafından ZA NF 22, 1964, s. 213 v. d. da neşredilmiş ve üzerinde tartışılmıştır.

her iki devletin münasebetindeki hukukî durumu belirten Hıalpa kayıtlarının ince bir tetkikinde de tarihî önsözdeki aynı adların tekrar geçtiği görülmektedir.

Burada Hattuşili I Murşili I, Tutḫaliia ve son olarak Šuppiluliuma zikredilmektedir ki bunlar aynı zamanda Alakšanduš Anlaşmasında da zikredilen kiralardır¹⁰, bunun ön tarihi Labarna (=Hattuşili) ile başlayıp Tutḫaliia üzerinden Šuppiluliuma'ya kadar devam etmektedir. Bu devrede sadece Tutḫaliia adında bir kiral tanıdığımızdan, Nikalmati'nin kocasının bahis konusu olması lâzımdır, bu da Arnuwanda-Ašmunikal için verilen secereye göre Šuppiluliuma'nın büyükbabası olabilir.

Anlaşmaların tarihî önsözlerinde bu kiral adlarının belirtilmesi 13. yüzyıl kırılları hakkında jenealojik bilgi vermektedir, böylece Hattuşili III, Murşili'nin oğlu, Šuppiluliuma'nın torunu, Hattuşili'nin soyundan olarak veya Tutḫaliia IV, Hattuşili'nin oğlu, Murşili'nin torunu, Tutḫaliia'nın soyundan olarak gösterilmiştir.

Bu hanedan ananesi dinî merasimde de kendini göstermektedir, zira Hattuşili, Tutḫaliia ve Šuppiluliuma'nın heykellerine zaman zaman Murşili'nin adının ilâvesi suretiyle kurban edilmektedir (bk. Tablo III). Burada da metnin girişindeki aynı adlar görünmektedir : Hitit Devletinin kurucusu Hattuşili ve Yeni İmparatorluk hanedanının ilk cediti olarak Tutḫaliia.

Tarihî kaynaklarımızın bu çok taraflı uygunluğu ile açık bir netice ortaya çıkmaktadır. Hitit tarihine, bilhassa İsa'dan önce 15. yüzyıl ve 14. yüzyıl başlangıcı hakkındaki vukufumuz konusunda Tablo IV'te kısaca hülâsa edildiği üzere kazanç sağlanmıştır. Hitit kırılları sırasındaki bu aydınlanma Eski Doğu Kronolojisi bakımından da ehemmiyet arz etmektedir.

Bundan başka, Babil ve Asur kaynaklarının kronolojik bir sıra bakımından noksan bilgi verdiği İsa'dan önceki ikinci binyılın ortasındaki karanlık devre meselesi mevcuttur. Çok defa araştırmada bilhassa üç zaman başlangıcı münakaşa konusu olmaktadır. Bunlar da uzun, orta ve kısa kronoloji olarak gösterilmektedir. Bunlara göre Babil hanedanının sonu 1651 yahut 1595 veya 1531 olarak (daima Ammişaduqa'nın Venüs tarihleri dikkate alınarak) tesbit edilmiştir.

¹⁰ J. Friedrich'in çalışması *Staatsverträge des Hatti-Reiches II* 1930 (= *MVAeG* 34,1) s. 50 dev.

Gerek tanınmış eski doğu mütehasşısı A. Götze gerekse bu sene içinde ölümüyle bizleri üzmüş bulunan B. Landsberger, Hitit kırılları sırasında uzun kronolojiye itibar göstermişlerdir, buna göre birinci Babil hanedanının sonu ve dolayısıyla Murşili I'ın idare devri 17. yüzyılın ortası olarak tesbit edilmektedir.

Şimdiye kadar kabul edilen Hitit kırılları sırasından Şuppiliuma'nın büyükbabası Tutḫaliia (III) ve Ḫattuşili (II) ile Şuppiliuma'nın yukarıda bahsi geçen kardeşi ve selefi Arnuwanda'yı çıkaracak olursak, tesbit edilen 16 kırıaldan sadece 13'ü tarihî bakımdan büyük kiral olarak kalmaktadır. Bu durumda uzun kronoloji kabul edildiğinde 16. ve 15. yüzyıldaki her kırıala 25 senelik bir hükümdarlık süresi isabet etmektedir. Biliyoruz ki bu da muhakkak uzun bir süredir. 13. yüzyılda 6 kiral (Muwatalli, Murşili III, Ḫattuşili III, Tutḫaliia IV, Arnuwanda III. ve Şuppiluliuma II) tesbit edilmiştir, her biri için çok farklı bir durum arzetse dahi, bunların ortalama hükümdarlık süresi aşağı yukarı 15 sene tutmaktadır.

Böylece Hitit kaynaklarına göre uzun kronoloji artık kabule şayan değildir ve münakaşa konusu olmaktan çıkarılmalıdır. Diğer iki imkân arasında da Hititoloji tarafından her hangi açık bir karara varılamamaktadır. Murşili'nin Babil'i alışı tarihini 1595 olarak gösteren orta kronoloji, soy gelişinin hesaplanması bakımından daha çok imkân arzetmektedir. Tarihî bilgilerin değerlendirilmesi, bilhassa Murşili I ile Telipinu arasındaki akis bırakan hadiselerin dikkate alınması, Murşili'nin Babil'i alışı tarihini 1531 olarak tesbit eden kısa kronolojinin daha kabule şayan bulunduğunu göstermektedir, buna göre Telipinu'nun takriben 1500-1475 arasında, yukarıda bahsi geçen Orta İmparatorluk kırıllarının 1475-1415 arasında bulunduğunun tahmini gerekmektedir, böylelikle takriben 1375'te tahta çıkan ve bizim Büyük Hitit İmparatorluğu olarak bildiğimiz devri sürdüren I. Şuppiluliuma'nın her ikisi de selefi bulunan Tutḫaliia-Nikalmati ve Arnuwanda-Aşmunikal hükümdar çiftleri için takriben 40 senelik bir süre kalmaktadır.

A = KUB XXXVI 120	B = KUB XI 4	C = KUB XI 7	H = KBo XIII 43	Telipinu-fermanı
(Kırık) [Laba]rna ¹ ʾKadduši Muršili ʾKali (Pimpira) ² Ḫuzzija (Ḫakmišša prensi) Ḫantili ʾHarapški Ammuna [ʾ]Tawanna (Sütunun sonu)	(Kırık) ʾTawannan[na] Labarna[ʾKadduši Muršili [[ ] ³ Pimpira [ ] ³ [ ]Ḫak[mišša] (Kırık)	(Başlangıç kırık) (En az 6 isim, daha doğrusu isim grubu eksik) Kantuzzili Pu-Šarruna (Tulḫalija'nın oğlu) Pawaḫtelmaḫ [ ] [ ] Pimpira [ ]	(Kırık) [Ḫatt]ušili ʾKad[duši] Mur[šili] [ ]	(Metin başlangıcı Labarna Ḫattušili Muršili Ḫantili (Zidanta) ⁴ Ammuna (Ḫuzzija) ⁴ Telipinu

¹ Kurban bir siğir, bir koyun² Kurban sadece bir siğir³ Burada bir isim eksik olmalı⁴ Sadece kısa saltanat sürdüğü görünüyor

Tablo II

B	C	E	I
= KUB XI 11	= KUB XI 7 + XXXVI 122	= KUB XI 8 + 9	= 1307/z
T[elipinu]	[ ]	(Sütün başlangıcı)	(Sütün başlangıcı)
ʔI[štaparija]	[ ]		Ištapar[ʔja]
Al[luwamna]	Alluw[arına] ¹	Alluwamna ʔHarapšili	Alluwamna ʔHarapšili
ʔHar[apšili]	[ ]		
Ḥan[tili]	Ammuna (genc) ²	Ḥantili	Ḥantili
Zi[danta]	Zidanta ²	Zidanta	Zidanta
(Kırık)	[ ]	ʔIja	ʔIja
		Ḥuzzija ʔŠummiri	Ḥuzzija ¹ ʔŠummiri ¹
		Tuḥali	Tuḥali[ʔa] ¹
		[N]igalmati	ʔNikalmati ³
	Arnuwanda ¹ ʔAšm[unikal] ¹	[Arnuw]anda ʔAšmuniga ¹	Arnuwan[da] ʔAšmuni[kal]
	Ašmi-Šarruma ² (Arnuwanda'nın oğlu) Mannini ²	(Kırık)	(Kırık)

¹ Kurban : bir sığır ve bir koyun² Kurban : bir koyun³ Kurban : 3 semiz sığır ve bir koyun

Tablo III

Aşağıdaki isimleri taşıyan heykellere kurbanlar

Hattuşi[li]	Hattuşili	Hattuşili
Tuḫal[ija]	—	Tuḫalija
Šuppilul[iuma]	Šuppiluliuma	Šuppiluliuma
Murši[li]	Muršili	—
KBo II 30 I 12 v. d.	KBo II 29 III? 10 v. d.	KUB X 11 III 27 v. d.; IV 21 v. d.
ve keza 770/b II 11 v. d. (MDOG 83, 58), 194/r II 5 v. d.; 694/z II? 6v. d.; 1190/z II 1 v. d. (benzer VAT 7501).		

Tablo IV

O. R. Gurney CAH², fasc. 44, s. 30'a eklenen kronoloji tablosu

Asur	Mitanni	Kizzuwatna	Hatti
1450 Aššur-nadin-aḫḫē I. [ ]			Huzzija II.
Enlil-našir II. (6)			
Aššur-nirari II. (7)	Artatama	Paddatiššu	
Aššur-bel-nišešu (9)	Šuttarna II.		Tuḫalija
Aššur-rim-nišešu (8)		Talzu	
Aššur-nadin-aḫḫē II. (10)	Artašumara		
1400 Eriba-Adad I. (27)			Arnuwanda
	Tuṣratta	Šunaššura	
Aššur-uballit I. (36)			Šuppiluliuma I

